Examen VWO

2007

tijdvak 1
vrijdag 25 mei
13.30 - 16.30 uur

economie 1

Dit examen bestaat uit 31 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 60 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

700025-1-028o

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 1

Lerarentekort
Is een baan in het onderwijs nog wel aantrekkelijk? Dat vragen onderwijsspecialisten zich af naar aanleiding van de resultaten van een onderzoek naar de werkgelegenheid in het onderwijs. Zo blijkt dat er in 2005 een lerarentekort was van 15.000 arbeidsjaren (tabel 1). De leeftijdsopbouw van het lerarencorps (tabel 2) geeft reden om te vrezen dat dit lerarentekort de komende jaren nog zal toenemen.

tabel 1

arbeidsmarkt in het onderwijs in 2005 (arbeidsjaren)	
werkgelegenheid	330.000
werkloosheid	3.500
openstaande vacatures	18.500

tabel 2

werkgelegenheid in het onderwijs in 2005 (arbeidsjaren per leeftijdscategorie)									
leeftijd (in jaren)	< 25	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64
werkgelegenheid (% van het totaal)	4	10	8	10	16	20	19	11	2

In 2005 is er in het onderwijs onder andere sprake van kwalitatieve structuurwerkloosheid.

1p **1** Geef een verklaring voor het ontstaan van kwalitatieve structuurwerkloosheid in het onderwijs.

2p **2** Leg uit dat een aanhoudend lerarentekort kan leiden tot het ontstaan van kwalitatieve structuurwerkloosheid in sectoren buiten het onderwijs.

Op basis van de gegevens in tabel 1 en tabel 2 heeft een onderzoeksbureau getracht te voorspellen hoe groot het lerarentekort in 2020 kwantitatief zal zijn. Daarbij hanteerde het bureau de volgende veronderstellingen:
- de huidige leraren blijven tot hun 65ste werkzaam in het onderwijs;
- in arbeidsjaren uitgedrukt zal de werkgelegenheid in het onderwijs in de periode 2005-2020 in totaal toenemen met 10%;
- in arbeidsjaren uitgedrukt zullen zich ieder jaar 6.000 nieuwe leraren melden voor een baan in het onderwijs.

Het onderzoeksbureau voorspelt in 2020 een lerarentekort van ruim 63.000 arbeidsjaren.

3p **3** Laat met een berekening zien hoe het onderzoeksbureau aan deze voorspelling komt.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Sommige onderwijsspecialisten zijn sceptisch over de derde veronderstelling. Zij verwachten het komende decennium een sterke groei van het bedrijfsleven en denken dat daardoor het lerarentekort groter zal worden dan voorspeld. Anderen zijn optimistischer en denken dat economische groei de overheid mogelijkheden zal bieden meer belangstelling te creëren voor een baan in het onderwijs.

2p **4** Leg uit dat door een sterke groei van het bedrijfsleven het lerarentekort groter kan worden dan voorspeld.

1p **5** Leg uit dat economische groei mogelijkheden biedt meer belangstelling te creëren voor een baan in het onderwijs.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

uit een krant (november 2002):

Multinationale valutaperikelen

Een Europese multinational, actief in de levensmiddelensector in zowel Europa als Amerika, heeft voor het jaar 2002 een winstwaarschuwing gegeven. De verwachte omzetgroei (zie tabel) blijft achter bij de eerdere prognose. In enkele belangrijke vestigingslanden zit het deze multinational bepaald niet mee. Zo maakt Argentinië een ernstige crisis door die gepaard gaat met een gierende inflatie en een kelderende koers van de Argentijnse munt, de peso. Ook de waardedaling van de Amerikaanse dollar en de Braziliaanse reaal speelt de multinational parten (zie figuur).

omzet 2001 en verwachte omzetgroei 2002		
	omzet 2001 (miljarden euro's)	**verwachte omzetgroei 2002** (ten opzichte van 2001)
Verenigde Staten van Amerika (VS), Europa en Brazilië	65,0	+ 5,2%
Argentinië	25,3	– 65,6%
totaal	90,3	.....

koers in euro's (kwartaalgemiddelden, 4de kwartaal is een prognose)
koers 1 januari 2002 = 100

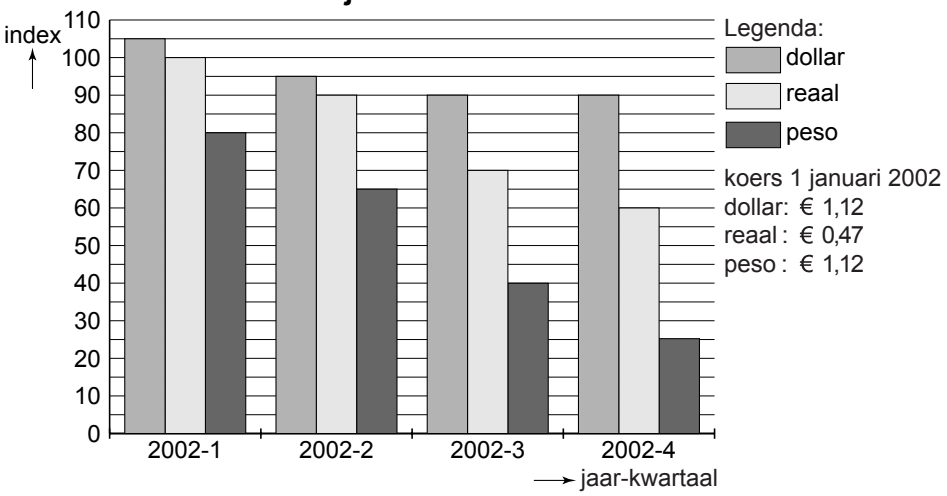

Multinationals spreiden hun activiteiten over verschillende landen om zodoende hun winstgevendheid te waarborgen.

2p **6** Noem twee factoren waardoor deze spreiding de winstgevendheid kan waarborgen. Geef bij elke genoemde factor een toelichting.

2p **7** Bereken met hoeveel procent de totale omzet van deze multinational in 2002 ten opzichte van 2001 is afgenomen.

2p **8** Leg uit dat inflatie in Argentinië kan leiden tot een koersdaling van de peso.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

2p **9** Laat met een berekening zien dat de koers van de peso in 2002 afgerond gemiddeld € 0,59 bedroeg.

1p **10** Kan de omzetdaling van deze multinational in Argentinië in 2002 geheel worden toegeschreven aan de koersdaling van de peso? Verklaar het antwoord, uitgaande van de gemiddelde koers van de peso in 2002 ten opzichte van de koers op 1 januari 2002.

Opgave 3

Prijsbeleid op twee markten

Het Spaanse bedrijf Oxigen produceert een bepaald type zuurstofmasker en verkoopt dit op de Europese en op de Amerikaanse markt. Oxigen heeft voor dit type zuurstofmasker een zodanige technische voorsprong opgebouwd dat het bedrijf zich op beide markten gedraagt als een monopolist.

Van beide markten is de collectieve vraagfunctie bekend:

- de vraag op de Europese markt: $q_{v\,(eu)} = -250p + 90.000$
- de vraag op de Amerikaanse markt: $q_{v\,(vs)} = -400p + 189.000$

q_v is de gevraagde hoeveelheid zuurstofmaskers per jaar

p is de prijs in euro's per zuurstofmasker

De koers van de dollar ten opzichte van de euro wordt constant verondersteld.

In een bepaald jaar vraagt Oxygen voor het zuurstofmasker op beide markten dezelfde prijs: € 210.

2p **11** Bereken de totale omzet van Oxygen in dat jaar.

Uitgaande van de gegeven prijs is de prijselasticiteit van de vraag naar het zuurstofmasker op de Amerikaanse markt gelijk aan –0,8.

2p **12** Bereken, uitgaande van de gegeven prijs, de prijselasticiteit van de vraag naar het zuurstofmasker op de Europese markt (in ten minste één decimaal).

2p **13** Geef een economische verklaring voor het verschil in prijselasticiteit van de vraag naar zuurstofmaskers op de Amerikaanse en de Europese markt.

Een marketingbureau adviseert Oxigen op beide markten een verschillende prijs vast te stellen om op die manier de totale omzet te vergroten.

2p **14** Aan welke voorwaarde moet zijn voldaan om dit prijsbeleid effectief uit te kunnen voeren? Verklaar het antwoord.

2p **15** Zal het marketingbureau Oxigen adviseren de prijs op de Amerikaanse markt te verhogen, te verlagen of te handhaven? Verklaar het antwoord zonder berekening.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 4

Suiker peperduur

De Europese Unie (EU) beschermt de eigen suikermarkt met invoerheffingen, een minimumprijs en exportsubsidies. De EU-suikermarkt is daardoor gescheiden van de wereldsuikermarkt. Hieronder is de situatie op beide markten weergegeven.

Stel dat op zeker moment in de EU voor suiker een minimumprijs van € 400 per ton van kracht is. Het daardoor ontstane suikeroverschot wordt op de wereldmarkt aangeboden. In de figuur van de wereldsuikermarkt is dat al verwerkt. De EU geeft haar suikerproducenten een subsidie voor het verschil tussen de wereldmarktprijs en de EU-minimumprijs.

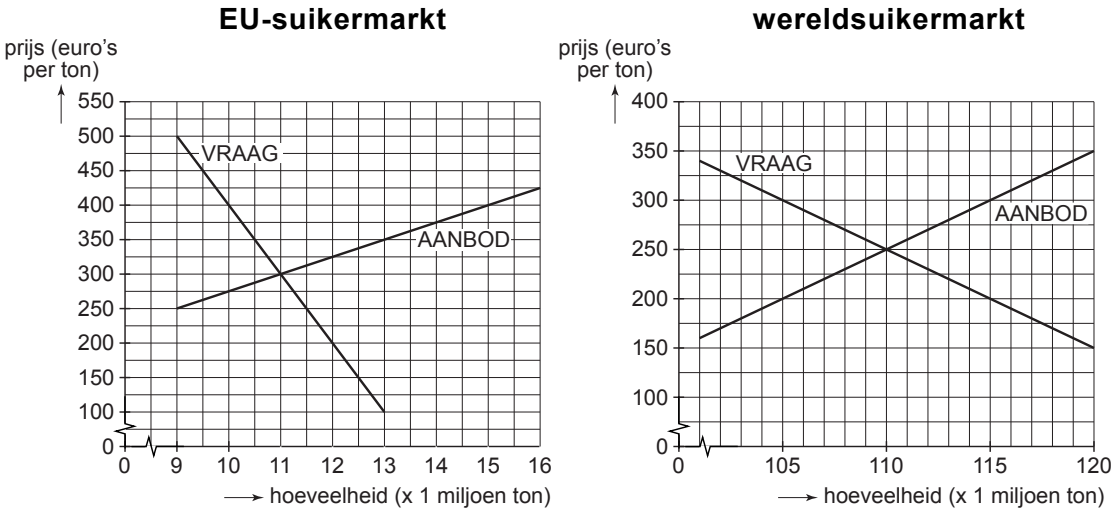

Brazilië stelt dat de EU-protectie nadelig is voor suikerproducenten in Brazilië. Een econoom reageert met de stelling dat de EU-protectie ook nadelig is voor de koopkracht van de burger in de EU.

2p **16** Leg uit dat de EU in de gegeven situatie genoodzaakt wordt invoerbeperkingen in te stellen.

2p **17** Bereken het bedrag dat de EU in de gegeven situatie in totaal aan suikersubsidie betaalt.

2p **18** Geef twee verklaringen voor de stelling dat de EU-protectie bij suiker nadelig is voor Braziliaanse suikerproducenten.

2p **19** Geef twee verklaringen voor de stelling dat de EU-protectie bij suiker nadelig is voor de koopkracht van de burger in de EU.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Een politicus pleit ervoor de minimumprijs in de EU los te laten. Wel moet dan de import van niet-EU-suiker geheel tegengegaan worden met invoerheffingen. Het een en ander zal leiden tot een stijging van de wereldmarktprijs.

2p **20** Bepaal aan de hand van de figuren de suikerprijs die op de wereldmarkt ontstaat als het voorstel van de politicus wordt uitgevoerd.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 5

Inflatie: laag, maar hoe laag?
Begin 2005 maakte het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bekend dat de inflatie in Nederland in 2004 was uitgekomen op 1,2%. In 15 jaar was de inflatie niet zo laag geweest. Die lage inflatie werd volgens het CBS veroorzaakt door de conjuncturele situatie waarin de Nederlandse economie zich in 2004 bevond en door de ontwikkeling van de koers van de euro in dat jaar.

2p **21** Was er volgens het CBS in 2004 sprake van hoogconjunctuur of van laagconjunctuur in Nederland? Verklaar het antwoord.

2p **22** Was er volgens het CBS in 2004 sprake van een stijgende of van een dalende koers van de euro? Verklaar het antwoord.

Inflatie wordt gemeten met de consumentenprijsindex (CPI). De CPI meet de prijsverandering van een aantal productgroepen. Van sommige productgroepen steeg in 2004 de prijs, van andere daalde de prijs (zie tabel 1).

tabel 1

	productgroepen	**wegingsfactor (%)**	**prijsverandering (%)**
gestegen prijs	wonen, vervoer, overig	79	+2,3
gedaalde prijs	voeding, kleding	21	……

2p **23** Bereken de procentuele prijsdaling van de productgroep ‘voeding, kleding’ (in ten minste één decimaal).

Het CBS publiceert naast de CPI nog twee andere prijsindices (zie tabel 2):
- De afgeleide consumentenprijsindex waarin het prijseffect van indirecte belastingen en subsidies is geëlimineerd (CPI-afgeleid). Deze prijsindex wordt gebruikt bij de cao-onderhandelingen.
- De volgens normen van de Europese Unie (EU) geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP). Deze prijsindex wordt gebruikt om de inflatie in Nederland te vergelijken met die in de andere landen van de EU.

tabel 2

prijsindices (basisjaar: 2000)	**2003**	**2004**
CPI	109,9	111,2
CPI-afgeleid	108,4	109,3
HICP	110,5	112,0

Stel dat de CPI-afgeleid in 2004 uitsluitend afwijkt van de CPI door een verandering van de tarieven voor de indirecte belastingen.

2p **24** Zijn de tarieven voor de indirecte belastingen in 2004 gestegen of gedaald ten opzichte van 2003? Verklaar het antwoord met een berekening.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

2p **25** Geef een verklaring voor het gebruik van de CPI-afgeleid bij de cao-onderhandelingen in plaats van de CPI.

Volgens tabel 2 is de inflatie in Nederland in 2004 op basis van de HICP 1,4%. Deze inflatie verschilt van de inflatie op basis van de CPI.

2p **26** Geef een verklaring voor dit verschil.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 6

Groeizame lastenverlichting (?)

In 2005 en 2006 was het overheidsbeleid in een land gericht op lastenverlichting. Door dit beleid daalde de collectieve lastendruk. Toch vloeide er in die jaren een groter bedrag naar de collectieve sector dan in de daaraan voorafgaande jaren (zie tabel). Dat kwam doordat er in 2005 en 2006 sprake was van een hoge economische groei[1)]. Voorstanders van het gevoerde beleid concludeerden daaruit dat een daling van de collectieve lastendruk leidt tot een hogere economische groei. Toch was er ook kritiek. Zo waarschuwde de president van de centrale bank dat het gevoerde overheidsbeleid een opwaartse druk op de rente tot gevolg zou kunnen hebben.

noot 1 Economische groei is hier de groei van het reële nationale inkomen.

	2003	2004	2005	2006
collectieve lasten[1)]	150,3	155,6	164,8	173,9
collectieve lastendruk[2)]	41,4	41,5	40,8	39,8
tekort collectieve sector[2)]	2,4	2,2	3,1	3,7
inflatie	2,0%	1,8%	3,6%	5,3%

[1)] miljarden euro's
[2)] procenten nationaal inkomen

Het nominale nationale inkomen in 2005 bedroeg € 403,9 miljard.

2p **27** Bereken de procentuele economische groei in 2006 ten opzichte van 2005.

2p **28** Leg uit dat een lagere collectieve lastendruk kan leiden tot een hogere economische groei.

2p **29** Leg uit dat een lagere collectieve lastendruk kan leiden tot een hogere rente.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Een econoom stelde: “Het verband tussen collectieve lastendruk en economische groei is ingewikkelder dan velen denken. Er is sprake van een wisselwerking. Lastenverlichting kan de economische groei stimuleren, maar economische groei kan op zijn beurt de collectieve lastendruk beïnvloeden. Dat laatste heeft te maken met de werkloosheid en met het schijventarief bij de inkomstenbelasting”. De econoom illustreerde zijn opvatting met onderstaand schema.

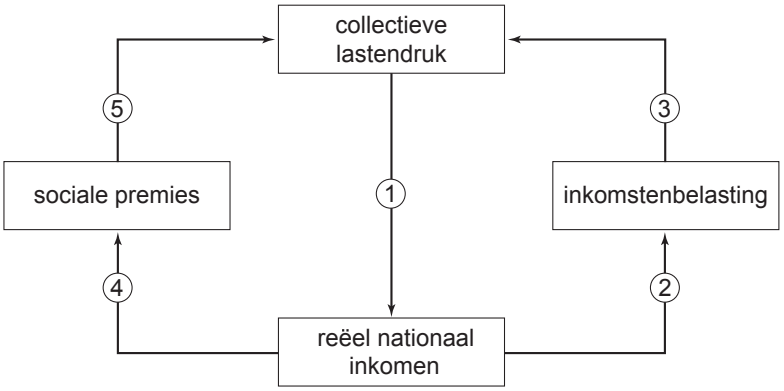

2p **30** Leg uit dat economische groei via pijl 4 en pijl 5 tot een **lagere** collectieve lastendruk kan leiden.

2p **31** Leg uit dat economische groei via pijl 2 en pijl 3 tot een **hogere** collectieve lastendruk kan leiden.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.